

Bartosz Józwik, Marlena Gołębiowska

Międzynarodowa konkurencyjność gospodarek: państwa bałtyckie

#gospodarka #konkurencyjność #państwa bałtyckie

Konkurencyjność stanowi kluczowy element strategii rozwojowej Unii Europejskiej. We wszystkich państwach bałtyckich obserwowane jest obecnie jej istotne osłabienie za sprawą przede wszystkim czynników zewnętrznych, na które państwa te jako małe i otwarte gospodarki mają ograniczony wpływ. Równocześnie jednak Litwa, Łotwa i Estonia nie ustają w inwestowaniu w długoterminowe fundamenty swojego rozwoju, które już dziś postrzegane są jako atuty tych państw: kapitał ludzki oraz poziom edukacji, innowacyjności i cyfryzacji.

Imperatyw konkurencyjności. Konkurencyjność pozostaje jednym z kluczowych priorytetów strategii rozwojowej Unii Europejskiej. Przewodnicząca Komisji Europejskiej, Ursula von der Leyen, w orędziu o stanie Unii Europejskiej, wygłoszonym we wrześniu 2023 r. na forum Parlamentu Europejskiego, podkreśliła znaczenie konkurencyjności dla umocnienia pozycji UE na globalnej scenie gospodarczej. Już wcześniej, w marcu tego roku, z okazji 30-lecia funkcjonowania jednolitego rynku, KE przygotowała komunikat przedstawiający aktualną pozycję konkurencyjną UE na arenie międzynarodowej i jej perspektywy na przyszłość¹. W dokumencie zwrócono uwagę, że mimo wielu osiągnięć, UE napotyka w tym zakresie wyzwania. Chodzi przede wszystkim o niższe tempo wzrostu wydajności w porównaniu z innymi gospodarkami, co w połączeniu z wyzwaniami demograficznymi stanowi zagrożenie dla przyszłej zdolności UE do rywalizacji na światowych rynkach. W związku z tym kluczowe staje się zrozumienie i odpowiednie adresowanie tych wyzwań na poziomie nie tylko UE, ale także poszczególnych państw członkowskich.

Istotną rolę w ocenie konkurencyjności odgrywają analizy dokonywane przez międzynarodowe organizacje. Jedną z nich jest International Institute for Management Development (IMD) publikujący kompleksowy ranking World Competitiveness Yearbook. Ranking ten obejmuje 64 gospodarki (w tym niemal wszystkie państwa UE, poza Maltą) i opiera się na 336 kryteriach konkurencyjności wybranych na podstawie szerokiego przeglądu literatury ekonomicznej, źródeł danych międzynarodowych, krajowych i regionalnych oraz opinii przedstawicieli biznesu, środowiska akademickiego i agencji rządowych. Ponadto dane te uzupełniane są o badania ankietowe kadry kierowniczej przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w badanych państwach dotyczące kluczowych wskaźników atrakcyjności inwestycyjnej.

Konkurencyjność gospodarki estońskiej. Estonia spośród państw bałtyckich zajmuje najwyższą pozycję w rankingu konkurencyjności IMD, jednocześnie wedle jego najnowszej edycji doświadczyła spadku – z 22. miejsca w 2022 r. na 26. w 2023 r. Wśród przyczyn pogorszenia pozycji można wskazać zmniejszenie realnego wzrostu nakładów brutto na środki trwałe, co sugeruje spowolnienie inwestycji. Dodatkowo wpłynęła na to wysoka inflacja i osłabienie wzrostu realnego PKB oraz realnego PKB per capita, co tym samym wskazuje na osłabienie dynamiki gospodarczej ([„Komentarze IEŚ”, nr 878](#)). Ponadto odnotowano pogorszenie salda rachunku obrotów bieżących, które zarówno odzwierciedla spadek popytu zewnętrznego, jak i sygnalizuje potencjalną dysproporcję między oszczędnościami a inwestycjami. Wśród wyzwań dla poprawy konkurencyjności wskazano na konieczność zminimalizowania różnicy między umiejętnościami poszukiwanymi przez pracodawców a kompetencjami potencjalnych pracowników, co może przyczynić się do lepszego wykorzystania zasobów siły

robotniczej. Zwrócono także uwagę na konieczność tak zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, jak i zmiany struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE), jak również na wzmocnienie zdolności obronnych.

Równocześnie Estonia odnotowała postępy w kilku kluczowych obszarach konkurencyjności. Widoczny jest pozytywny trend w zakresie wzrostu populacji, głównie w wyniku reemigracji, a także przyrost siły roboczej oraz zatrudnienia, co może wzmacniać potencjał kapitału ludzkiego gospodarki. Ponadto zanotowano poprawę w bilansie budżetowym oraz wzrost udziału OZE w konsumpcji energii elektrycznej. W badaniach ankietowych kadry kierowniczej jako atuty gospodarki estońskiej dla inwestycji wskazano dynamizm gospodarki (doceniony przez 55,2% respondentów), środowisko przyjazne dla biznesu (52,2%), konkurencyjny system podatkowy (50,7%), efektywny system prawny (47,8%), a także wysoki poziom edukacji (46,3%).

Konkurencyjność gospodarki litewskiej. Według najnowszego rankingu konkurencyjności IMD², Litwa spadła z 29. miejsca w 2022 r. na 32. w 2023 r. Na pogorszenie tej pozycji wpłynęło kilka czynników: niekorzystne saldo rachunku obrotów bieżących, wysoka inflacja ograniczająca siłę nabywczą gospodarstw domowych oraz spadek realnego wzrostu PKB na mieszkańca, wskazujący na spowolnienie aktywności gospodarczej ([„Komentarze IEŚ”, nr 902](#)). Analiza wskazała również na wyzwania związane z niepewnością gospodarczą spowodowaną wojną rosyjsko-ukraińską, potrzebą zwiększenia niezależności energetycznej, przyspieszeniem transformacji gospodarki ku sektorom zaawansowanych technologii (high-tech) oraz rosnącymi kosztami pracy. W tym kontekście strategiczną szansą dla Litwy może być wykorzystanie zjawiska skracania się łańcuchów dostaw w Europie.

Z kolei pozytywne zmiany wpływające na poprawę konkurencyjności litewskiej gospodarki dotyczą liczby uzyskiwanych patentów, co może wskazywać na jej rosnącą innowacyjność. Ponadto zaobserwowano korzystne zmniejszenie deficytu budżetowego przy jednoczesnym wzroście wydatków na edukację, co świadczy o dbałości o konkurencyjność kapitału ludzkiego. W tym kontekście warto również podkreślić, że odnotowano wzrost liczby ludności, m.in. w wyniku migracji uchodźczej, co jest szczególnie istotne w obliczu demograficznych wyzwań, przed jakimi stoją państwa Europy Środkowej ([„Komentarze IEŚ”, nr 243](#)). Natomiast na czele kluczowych wskaźników atrakcyjności inwestycyjnej litewskiej gospodarki w badaniach opinii kadry kierowniczej znalazła się wykwalifikowana siła robocza (doceniana przez 76,2% respondentów) oraz wysoki poziom edukacji (61,4%), co również podkreśla znaczenie kapitału ludzkiego dla rozwoju gospodarczego Litwy. Kolejne pozycje zajęły: niezawodna infrastruktura (54,5%), dynamika gospodarki (52,5%) oraz przyjazne środowisko biznesowe (39,6%).

Konkurencyjność gospodarki łotewskiej. Pozycja konkurencyjna Łotwy w analizowanym zestawieniu IMD znacząco się pogorszyła – z 35. miejsca w 2022 r. na 51. w 2023 r. Ten spadek odzwierciedla różnorodność problemów, z którymi zmagają się łotewska gospodarka. Należą do nich m.in.: znaczący wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych, pogorszenie salda rachunku obrotów bieżących oraz spowolnienie wzrostu nakładów brutto na środki trwałe. Dodatkowo wyzwaniem dla gospodarki Łotwy pozostają kwestie bezpieczeństwa gospodarczego w świetle wojny rosyjsko-ukraińskiej i jej konsekwencji, w tym większa awersja do inwestycji na Łotwie. Ponadto wyzwaniem wciąż pozostaje inflacja, powodująca presję na płace i koszty pracy oraz ryzyko recesji ([„Komentarze IEŚ”, nr 887](#)).

Po stronie pozytywnych czynników Łotwa zanotowała: zmniejszenie deficytu budżetowego, zwiększenie eksportu usług komercyjnych, wzrost liczby zgłoszeń patentowych oraz zwiększony napływ studentów. Podobnie jak w przypadku Litwy, w badaniu ankietowym atrakcyjności inwestycyjnej jako kluczowy atut gospodarki łotewskiej wskazano wykwalifikowaną siłę roboczą (70,8% respondentów) oraz wysoki poziom edukacji (50%). Ponadto wskazywano na niezawodną infrastrukturę, która sprzyja sprawności operacji biznesowych (41,7%), efektywne relacje pracownicze, sugerujące sprzyjające środowisko dla harmonijnych interakcji między pracodawcą a pracownikiem (39,6%), a także otwarte i pozytywne postawy odzwierciedlające potencjalnie przyjazne i postępowe środowisko społeczne (37,5%).

Wnioski:

- W latach 2022-2023 zewnętrzne uwarunkowania, takie jak niepewność gospodarcza wynikająca z agresji Rosji na Ukrainę oraz skutki kryzysu energetycznego, prowadzące do wzrostu inflacji, hamowania konsumpcji i inwestycji, miały istotny wpływ na gospodarki państw bałtyckich. W efekcie wszystkie państwa bałtyckie zanotowały spadek w najnowszym rankingu konkurencyjności IMD.
- Równocześnie jednak państwa bałtyckie wykazują pewne pozytywne tendencje, które mogą stanowić fundament długoterminowego wzmocnienia ich pozycji konkurencyjnej. Kluczową rolę w tej kwestii odgrywa rozwój kapitału ludzkiego, co jest widoczne zarówno w danych (wzrost wydatków na edukację, napływ studentów), jak i ankietach wśród kadry kierowniczej (docenianie wykwalifikowanej siły roboczej i wysokiego poziomu edukacji). Warto także podkreślić relatywnie wysoki poziom innowacyjności (mający swój wyraz w liczbie patentów), postępującą cyfryzację oraz adaptację nowoczesnych technologii w tych państwach ([„Komentarze IEŚ”, nr 209](#), [„Komentarze IEŚ”, nr 653](#)).
- Z analizy konkurencyjności państw bałtyckich wynika, że mimo zewnętrznych trudności kluczową rolę w budowaniu długoterminowej przewagi konkurencyjnej odgrywa inwestowanie w kapitał ludzki oraz promowanie innowacyjności i cyfryzacji. Te obserwacje mogą być użyteczne dla strategii rozwoju Polski.

¹ https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/Communication_Long-term-competitiveness.pdf

² <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/2023/>